

7.3.2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi
lukiouudistus@minedu.fi

Asia: **Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunto luonnoksesta uudeksi lukiolaiksi ja luonnoksesta ylioppilastutkintoa koskevan lain muuttamiseksi**

Viite: Lausuntopyyntönnö 24.1.2018 Dno: OKM/41/010/2017

Pyydettyinä lausuntona luonnoksesta uudeksi lukiolaiksi ja luonnoksesta ylioppilastutkintoa koskevan lain muuttamiseksi lausuu Opetusalan Ammattijärjestö OAJ seuraavaa:

Lakiluonnoksen valmistelu on ollut hyvää ja esitys on realistinen

OAJ kannattaa uuden lukiolain säätämistä. Laajapohjainen valmistelu ja eri opettajaryhmien osallistaminen on tiukasta aikataulusta huolimatta tuottanut onnistuneen lakiluonnoksen, joka selkeyttää ja kirkastaa lukiokoulutuksen profiilia korkeakouluihin valmistavana koulutusmuotona ja antaa hyvät mahdollisuudet kehittää lukiopedagogiikkaa unohtamatta lukion yleissivistävää tehtävää. Hiottavaakin lakiluonnoksessa silti vielä on.

Kaikkea ei ole lähdetty muuttamaan, mikä on hyvä. Luokattoman lukion kannalta keskeinen asia, opiskeluajalla variointi on säilynyt, eikä hyvin toimivia, kurinpitoon liittyviä pykäläiä ole muutettu. Päätös olla avaamatta keskustelua tuntijaosta on järkevä ja mahdollistaa keskittymisen tarpeellisiin uudistuksiin, kuten pedagogiikan uudistamiseen ja oppilaitosten väliseen yhteistyöhön.

Lukiokoulutuksen selkeät rakenteet turvaavat laadun ja opiskelijoiden opinnot parhaiten

Lukiokoulutuksen järjestämislupiin ei esitetä isoja muutoksia, mikä on hyvä asia. Lukiokoulutuksen järjestäminen ei ole lakisääteisesti kenellekään velvoite, mutta erityisesti kunnat ovat lukioitaan hoitaneet hyvin, käyttäen usein koulutuksen järjestämiseen merkittäviä summia omaa rahoitustaan. Koulutuksen järjestämisluvan myöntämisedellytyksiä käsittelevässä lakiesityksen pykälässä sanotaan, että koulutuksen järjestäjä päättää lukioista ja muista oppilaitoksista, joissa koulutusta järjestetään. Henkilöstöä käsittelevässä pykälässä 57 todetaan, että koulutuksen järjestäjällä tulee olla riittävä määrä säädetyt kelpoisuusvaatimuksen täyttävää

7.3.2018

opetushenkilöstöä. Voimassa olevassa lukiolaissa ja perusopetuslaissa sekä juuri äskettäin säädetyssä ammatillista koulutusta koskevassa laissa puhutaan riittävästä määrästä opettajan virkoja. Miksi uudessa lukiolaissa on maininta viroista jätetty pois?

Vaarana on, että valtionosuuksiin kohdistettujen rahoitusleikkausten kurimuksessa kamppailevat kunnat lähtevät vähentämään opettajien pysyviä työsuhteita ja ohjaamaan lukiokoulutusta sellaisiin oppilaitoksiin, jossa sen järjestäminen kulloinkin on halvinta. Lukiokoulutuksen laadun ja opiskelijoiden turvallisen oppimisympäristön kannalta alati vaihtuvat opettajat ja oppilaitokset olisivat turmiollisia ja vaarantaisivat lukiouudistuksen tavoitteet. OAJ edellyttää, että lakiesityksen henkilöstöä koskeva pykälä 57 muutetaan kulumaan samalla tavalla kuin ammatillisen koulutuksen lain äskettäin säädetty pykälä kuuluu (esitys tekstimuutokseksi lausunnon lopussa).

Lakiluonnoksen 10 §:n mukaan nykyisistä oppiaineitten kurseista siirryttäisiin opintopisteisiin, jossa 2 pistettä vastaisi entistä yhtä kurssia. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa on asiaa avattu, muttei riittävästi. Perusteluihin tulisi selkeästi kirjata, että opiskelijan saama opetus perustuu entisen 60 minuutin oppitunnin aikana annettuun 45 minuutin opetukseen, joka on kerrottu 14,5:llä ja näin on saatu yksi opintopisteen laajuinen kokonaisuus. Kun entiseen 60 minuutin oppituntiin sisältyneet välitunnit eivät laskelmassa näy, on vaarana, että koulutuksen järjestäjät tulkitsevat opintopistettä siten, että opetuksen määrä nykyisestä vähenee. Kuitenkaan lain tarkoituksena ei ole opiskelijan tai opettajan tekemän työn vähentäminen.

Opintopisteiden käytöllä on tarkoitus kannustaa koulutuksen järjestäjiä uudenlaisten opintojaksojen suunnitteluun. Ajatus on oikean suuntainen, mutta sisältää myös riskejä. Jos käytännöt eri lukioissa muodostuvat kovin erilaisiksi, on lukiota vaihtavan opiskelijan tilanne vaikea. Mitä on suoritettu ja mitä osataan? Tilannetta on seurattava ja riittävästä valtakunnallisesta yhdenmukaisuudesta on pidettävä huolta. Opiskelijan kannalta on myös tärkeää, että opintojaksot antavat hyvät valmiudet ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamiseen. Kokeet perustuvat tuntijaossa mainittuihin oppiaineisiin ja niin on varmaan jatkossakin.

Lakiluonnoksen § 13 säätää koulutuksen järjestäjälle oikeuden päättää koulutuksen järjestämistavoista. Lakiesityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan esim. päättämiseen siitä, onko opetus etä- vai lähiopetusta. Perusteluissa kuitenkin mainitaan myös päättäminen opetusmenetelmistä. Suomalaisen koulutusjärjestelmän vahvuus on ollut opettajan pedagoginen vapaus valita kulloisenkin opetustilanteen kannalta parhaat opetusmenetelmät itse. Onko lakiesityksen tarkoituksena lopettaa tämä suomalainen vahvuus, vai onko kyseessä lipsahdus sanavalinnoissa? On eri asia päättää etä- ja lähiopetuksen välillä kuin päättää esim. ryhmätöiden tekemisestä, opintopäiväkirjoista tai luentomuotoisesta opettamisesta. Perustelujen osalta on vielä

7.3.2018

mietittävä, kuinka opettajan pedagoginen vapaus voidaan jatkossakin säilyttää, vaikka koulutuksen järjestäjän tehtäväksi jäisikin valinta etä- ja lähiopetuksen välillä opetusta järjestettäessä.

Lakiesitys tuo mukanaan paljon hyviä asioita

OAJ pitää tärkeänä ja hyvänä, että uuteen lakiesitykseen on saatu maininta lukiodiplomeista. Maininta laissa antaa aivan uudenlaisen mahdollisuuden lukiodiplomien kehittämiseksi. Eri puolilla olevat lukiolaiset ovat kuitenkin hyvin eriarvoisessa asemassa lukiodiplomien suoritusmahdollisuuksien suhteen. Lukioskoulutuksen rahoitukseen tehdyt yli sadan miljoonan leikkaukset eivät asiaa helpota, kun lukiot ovat leikkausten vuoksi karsineet opetustarjontaansa.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin ja opiskelun kannalta on erinomainen asia, että lakiesityksen pykälät 25 ja 28 tuovat lukiolaisille oikeuden henkilökohtaiseen opintojen ohjaukseen ja erityisopetukseen. On tärkeää, että näitä tehtäviä hoitavat kelpoiset opinto-ohjaajat ja erityisopettajat. Lukionsa jo päättäneet saavat oikeuden saada ohjausta opintojen päättymisen jälkeen vuoden ajan, jolleivät ole saaneet jatko-opintopaikkaa. Järkevää on, että tuota ohjausta antaa oman lukion opinto-ohjaaja, jolla on tarvittava opiskelijan tuntemus ja osaaminen.

Monissa lukioissa ongelmana on, että opinto-ohjaajilla on liian monta ohjattavaa. Tämä on käynyt ilmi lukuisissa lukiokoulutuksen ja ohjauksen tilaa koskevissa arvioinneissa. OAJ katsoo, että sopiva ohjattavien määrä lukiossa on enintään 200 opiskelijaa opinto-ohjaajaa kohden. Valtiovallan on varmistettava, että koulutettuja erityisopettajia koulutetaan tarvetta vastaava määrä ja erityisopettajille on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun opetusharjoitteluun lukiossa.

Lukiolain 8 §:ään esitetyt tarkennukset koulutuksen järjestäjän hankkiman opetuksen osalta ovat kannatettavia, samoin 22 §:n viimeisen momentin tarkennukset alle 18-vuotiaan opiskelijaksi otosta aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen.

Hyväksytyn yo-kokeen rajattomat uusintakerrat ovat pedagogisesti väärä, hallinnollisesti hankala ja kallis ratkaisu

Kun ohjausta annetaan siinä lukiossa, josta ylioppilas on valmistunut, on perusteltua, että myös ylioppilastutkintoon liittyvien kokeiden uusiminen suoritetaan siellä. Ylioppilastutkintoon liittyvän lakiesityksen mukaan ylioppilaalla olisi rajaton oikeus uusia hyväksytysti suorittamansa koe (esityksen § 6 a). Esityksen mukaan uusija voisi itse vapaasti valita lukion, jossa kokeen uusii (esityksen 3 §). Tämä ei ole järkevää ohjauksellisesti ja periaate voi johtaa kohtuuttomiin ongelmiin yksittäisissä lukioissa.

7.3.2018

Pieneen lukioon voi syksyn kokeeseen ilmoittautua yksi ulkopuolinen uusija, vaikka omassa lukiossa ei tietyinä koepäivinä olisi yhtään kirjoittajaa. Uusijaa varten on tehtävä varustelut digitalisoitua koetta varten ja kokeeseen on järjestettävä valvojat ainakin kuudeksi tunniksi ja kaiken tämän jälkeen voi olla, ettei uusija edes tule kokeeseen. Ison kaupungin yhteen keskustan lukioon voi uusijoita ilmaantua kymmeniä ja vaarana on, että heitä varten on hankittava kokonaan uusi koesali, jos oma tila täyttyy jo oman lukion kokelaista. Järkevintä on, että kokelaan on ensisijaisesti uusittava kokeensa siinä lukiossa, josta hän on kirjoittanut ylioppilaaksi, tai jos se ei ole mahdollista, niin lukiossa joka on lähinnä hänen asuinpaikkaansa.

Hyväksytyin kokeen rajaton uusiminen ei ole pedagogisesti järkevää, vaarana on, että kokeeseen ei valmistauduta kunnolla, kun uusimiskertoja on rajaton määrä. Vaarana myös on, että opiskelija jumittuu uusimaan tutkinnon kokeita, mikä hidastaa jatko-opintojen aloittamista, ja on vastoin hallituksen pyrkimyksiä nopeuttaa opintojen aloittamista ja korkeakouluista valmistumista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä pohti perusteellisesti ylioppilastutkinnon kehittämistä ja esitti keväällä 2017 yksimielisesti, että hyväksytyin kokeen uusimiskertojen määrää lisättäisiin nykyisestä siten, että varsinaisen suorituskerran lisäksi kokelaalla oli kaksi kertaa mahdollisuus yrittää korottaa koetta. OAJ katsoo, että asiantuntijatyöryhmän yksimielinen esitys oli perusteellisesti puntaroitu esitys, jonka mukaisesti uusi laki tulee säätää.

Arviointi on mitoitettava tukemaan lukion perustehtävää, ei teettämään turhaa työtä

Opitun arviointi on oppilaitosten perustehtäviä, mutta sillä on myös pedagoginen ulottuvuus. Opiskelijan saavutusten arvioinnin on oltava kelpoisen opettajan työtä. Myös opitun tunnistaminen ja tunnustaminen vaativat opettajan ammattitaitoa. Asia on hyvin määritelty lakiluonnoksen pykälissä 27 ja 38. Lakiesityksen pykälä 37 sitä vastoin vaatii vielä hiomista opiskelijan itsearviointin osalta. Itsearviointia ei voida edellyttää tarjottavan kaikissa opintojaksoissa, jotka pienimmillään voivat olla vain yhden opintopisteen suuruisia. Arviointi on tärkeä asia ja väline myös oppimiselle, mutta se ei saa muodostua liian kuormittavaksi opiskelijalle, eikä opettajalle.

Oppilaitosten yhteistyö ja lukioiden kehittäminen tarvitsevat tukea ja rahoitusta

Uusi lukiolakiesityksen luonnos pitää sisällään paljon myönteistä oppilaitosten välisestä yhteistyöstä. Korkeakoulujen lisäksi on järkevää kehittää yhteistyötä peruskoulun kanssa. Lukioaikaiset korkeakouluopinnot tai niihin tutustuminen ovat asia, johon tulisi olla mahdollisuus kaikilla lukiolaisilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön

7.3.2018

tulee omilla toimenpiteillään kannustaa korkeakouluja yhteistyöhön lukioiden kanssa ja turvata mahdollisuudet yhteistyöhön myös niille lukioille, joiden läheisyydessä ei luontevia yhteistyökumppaneita ole. Asia vaatii myös rahoituksen järjestämistä yhteistyötä varten.

Lukioilla ja niiden opettajilla on vahva tahto kehittää lukioiden toimintaa. Kehittämistä ei kuitenkaan voida tehdä pelkästään tahdon voimalla, vaan kehittämistyötä täytyy resursoida ja siihen tulee varata aikaa. Uusien opetussuunnitelmien ei tule alkaa lukioissa ennen kuin 2020-luvulla. Viime opetussuunnitelmakerroksella aikaa oli liian vähän ja työ oli enemmän päivittämistä kuin kehittämistä. Yksi vuosi Opetushallituksen valmisteluun ja yksi vuosi lukioille ei riitä aidon uudistuksen tekemiseen.

Lukiokoulutuksen rahoituksessa on leikkausten jäljiltä yli sadan miljoonan euron vaje, jota osa kunnista on paikannut lisäämällä omaa rahoitustaan. Kaikki koulutuksen järjestäjät eivät ole näin halunneet tai kyenneet tekemään, mikä on saattanut eri koulutuksenjärjestäjien lukioissa opiskelevat opiskelijat eriarvoiseen asemaan. Rahoituksen niukkuus on vähentänyt valinnaisuutta ja kasvattanut ryhmäkoot kipurajoille. Ylioppilaskirjoitusten ja opetuksen digitalisointi on kuormittanut ylisuurien ryhmien opettamisen kanssa tuskailevia opettajia ja heikentänyt heidän mahdollisuuksiaan opiskelijoiden yksilölliseen huomioimiseen. Lukiuudistus voi onnistua vain siten, että myös lukion rahoitus nostetaan sille tasolle kuin sen todelliset kustannukset koulutuksen järjestäjille ovat.

Uuden lukiolain myötä tulevat velvoitteet on arvioitava realistisesti ja rahoitettava valtionosuuksissa täysimittaisesti. OAJ:n tekemien laskelmien mukaan uusien velvoitteiden aiheuttamat kustannukset koulutuksen järjestäjille ovat jonkin verran suuremmat kuin ministeriö on laskenut. Osa koulutuksen järjestäjistä on järjestänyt opiskelijoilleen omalla rahoituksellaan mahdollisuuden erityisopetukseen jo nyt. Kun uuden lain myötä asia tulee lakisääteiseksi, ei heidän toimintansa vuoksi pidä vähentää uuden velvoitteen vuoksi lukioille annettavaa rahoitusta. Myös opintojen ohjauksen uudet velvoitteet on koulutuksen järjestäjille korvattava täysimääräisinä.

OAJ:n muutosesitykset pykälittäin

Esitys lukiolaiksi:

§ 4 poistetaan 2 momentin viimeinen virke.

§ 13 poistetaan lain yksityiskohtaisista perusteluista 1 momenttia koskeva virke: *koulutuksen järjestäjä päättäisi opetusmenetelmistä.*

§ 37 momentti 2 kolmas virke muutetaan kuulumaan: *opiskelijalle on lukio-opintojen aikana annettava mahdollisuus itsearviointiin.*

§ 57 toinen momentti muutetaan kuulumaan ...*Koulutuksen järjestäjällä tulee olla koulutuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai*

7.3.2018

työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi koulutuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia ja muuta henkilöstöä...

Lakiesitys ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta:

§ 3

Kokeiden järjestäminen

Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet järjestetään lukiokoulutusta antavissa oppilaitoksissa samanaikaisesti kaksi kertaa vuodessa.

Lukiokoulutuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet myös lukiokoulutuksen järjestäjän lukiossa aiemmin ylioppilastutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka uusii tutkintoon sisältyvän kokeen tai täydentää tutkintoaan, sekä henkilölle, joka suorittaa erillisen kokeen.

Tutkinnon ja kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaa lukiolain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori.

Mikäli 2 momentin mukaista lukiokoulutuksen järjestäjää tai lukiota, jossa koetta uusiva tai täydentävä henkilö aiemmin suoritti ylioppilastutkintonsa ei ole enää olemassa, on henkilöllä oikeus valita suorittamispaikaksi asuinpaikkaansa lähinnä oleva lukio.

Mikäli välimatka lukioon, jossa henkilö aiemmin suoritti ylioppilastutkinnon, tai muu vastaava syy aiheuttaa tosiasiallisesti esteen tutkinnon uusimiselle tai täydentämiselle, on henkilöllä oikeus uusida koe tai täydentää tutkintoa asuinpaikkaansa lähinnä olevassa lukiossa.

Perusteluihin lisäys:

Ylioppilastutkinnon suorittanut henkilö, joka uusii tutkintoon sisältyvän kokeen tai täydentää tutkintoaan, kirjataan suorittajaksi siihen lukioon, josta hän on aiemmin kirjoittanut ylioppilaaksi. Lukiokoulutuksen järjestäjä voi kuitenkin sopia nykykäytäntöä vastaavasti toisen lukiokoulutuksen järjestäjän kanssa, että tutkinnon uusija tai tutkinnon täydentäjä tekee kokeen toisen lukiokoulutuksen järjestäjän koetilaisuudessa. Mikäli tätä lukiota ei lukiokoulutuksen järjestäjällä enää ole, osoitetaan henkilölle lukio, jossa lukiokoulutuksen järjestäjällä yhä on toimintaa. Mikäli lukiokoulutuksen järjestäjää ei enää ole tai vaatimus kokeen uusimisesta tai tutkinnon täydentämisestä lukiossa, jossa henkilö aiemmin kirjoitti ylioppilaaksi aiheuttaisi välimatkan tai muun syyn vuoksi tosiasiallisesti esteen kokeen uusimiselle tai tutkinnon täydentämiselle, on henkilöllä oikeus uusida koe tai täydentää tutkintoa väestörekisteriin merkittyä osoitetaan lähinnä olevassa lukiossa. Tämä niin sanottu toissijainen lukio tulee kyseeseen vain silloin, kun henkilö tosiasiallisesti osoittaa esteen olemassaolon.

§ 6a momentti 1 muutetaan kuulumaan: *Hyväksytyyn kokeen saa uusida kaksi kertaa.*

7.3.2018

Lopuksi

OAJ tukee vahvasti lukion kehittämistä ja kannattaa uuden lukiolain säätämistä, kunhan lausunnossamme esiin nostetut asiat on lopullisessa lakiesityksessä otettu huomioon.

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Olavi Arra
erityisasiantuntija

7.3.2018

OAJ:n lausunnon keskeinen sisältö

OAJ kiittää:

- uuden lain säätämistä
- laajapohjaista valmistelua
- opintoajoilla varioimisen säilyttämistä
- lukion perustehtävän kirkastamista kehittämällä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa
- perusopetuksen kanssa tehtävän yhteistyön kehittämistä
- tuntijakoon liittyvien, repivien keskustelujen jättämistä syrjään uudistuksen tieltä
- erityisopetuksen tuomista lukiolakiin
- opiskelijan oikeutta henkilökohtaiseen opintojen ohjaukseen laissa
- lukiodiplomien tuomista lakiin
- tarkennuksia aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen opiskelijaksi ottoon
- tarkennuksia lukion ulkopuolelta hankittavaan lukiokoulutukseen

OAJ haluaa muutoksia näihin kohtiin:

- lukiokoulutuksen siirtoa muihin oppilaitoksiin koulutuksen järjestäjän päätöksellä ei pidä mahdollistaa (§ 4)
- jatkossakin koulutuksen järjestäjällä tulee riittävä määrä kelpoisten opettajien virkoja (§ 57)
- opintopisteiden ja opintojaksojen käsitteitä on tarkemmin avattava lain perusteluissa (§ 10)
- opettajan pedagogista vapautta ei pidä poistaa (§ 13 yksityiskohtaiset perustelut)
- arviointia ei tule opiskelijan itsearviointin osalta tehdä velvoitteeksi joka opintojaksossa (§ 37)
- ylioppilastutukinnon kokeen uusijan suorituspaikan tulee ensi sijaisesti olla se lukio, josta hän on valmistunut (§ 3 yo-tutkintoa koskeva laki)
- hyväksytyin kokeen uusimiskertojen määrän tulee olla ministeriön asettaman työryhmän esityksen mukaisesti kaksi uusimiskertaa (§ 6a yo-tutkintoa koskeva laki)

OAJ muistuttaa, että:

- uudistukset tarvitsevat toteutuakseen ministeriö ja Opetushallituksen tukitoimia ja rahoitusta
- lukiokoulutuksen todelliset kustannukset ovat paljon valtionosuuksia suuremmat ja siksi valtionosuuksiin on pikaisesti saatava korotus
- lukiouudistuksen ei pidä päättyä uuden lain säätämiseen, vaan uudistusta on jatkettava mm. panostamalla laadun kehittämiseen laatimalla laatukriteerit lukiokoulutukselle
- toteutuakseen edellyttää opiskelijan oikeus henkilökohtaiseen opintojen ohjaukseen, ettei yhdellä opinto-ohjaajalla ole lukiossa 200 enempää ohjattavia
- lukiokoulutukseen on saatava tutor-opettajat vauhdittamaan pedagogista kehitystyötä
- digitaalisen oppimateriaalin arvonlisävero on laskettava painetun oppimateriaalin tasolle
- uuden lain säätämiseen jälkeen käynnistyvälle opetussuunnitelmatyölle on varattava riittävästi aikaa Opetushallituksessa ja lukioissa